

MAVZU: ANTARKTIDA MATERIGI TABIATI, GEOGRAFIK O'RNI, KASHF ETILISHI VA OKEAN QISMLARI

REJA:

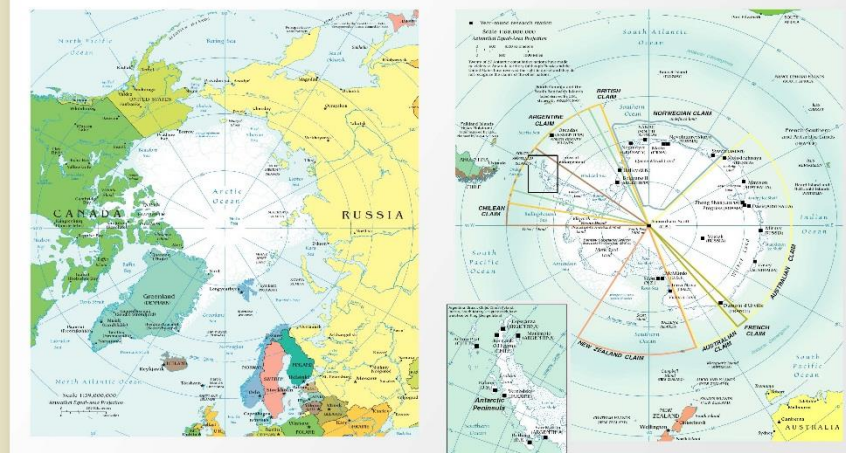
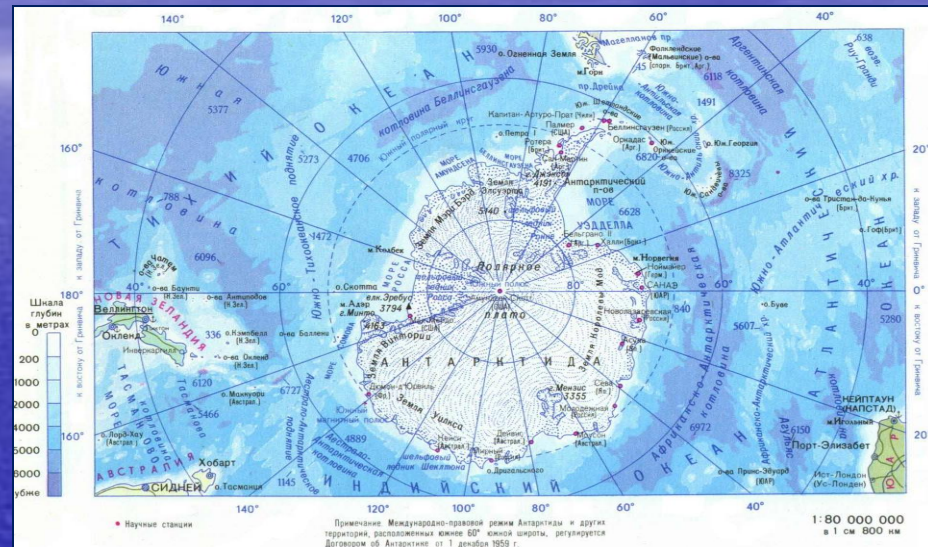
1. Materikning geografik o'rni, tabiiy
sharoiti

2. Materikning kashf etilishi, okean qismlari

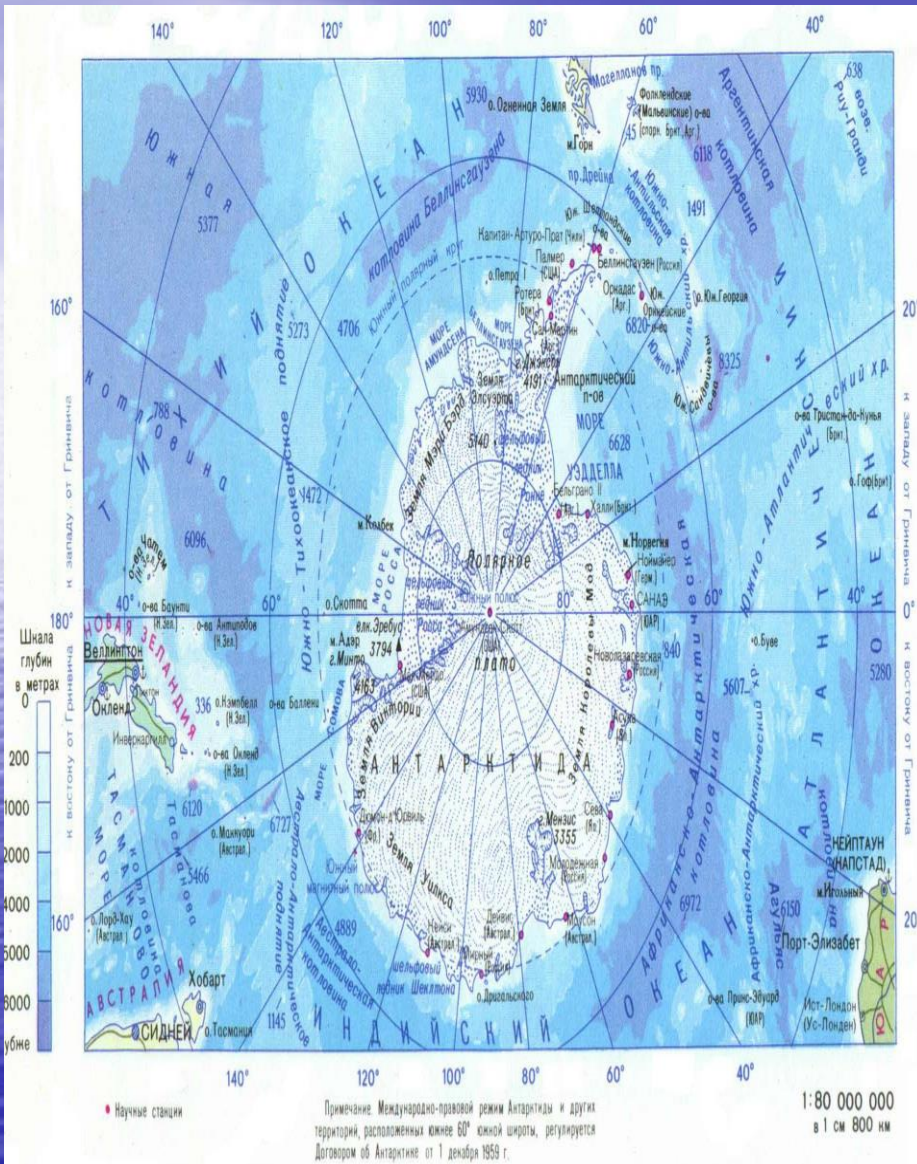
Materikning geografik o'rni, tabiiy sharoiti

Antarktida yer sharining janubiy qutbiy o'lkasi bo'lib, uning nomi grekcha «anti» qarshi va «arktikos» shimol so'zlaridan olingan.

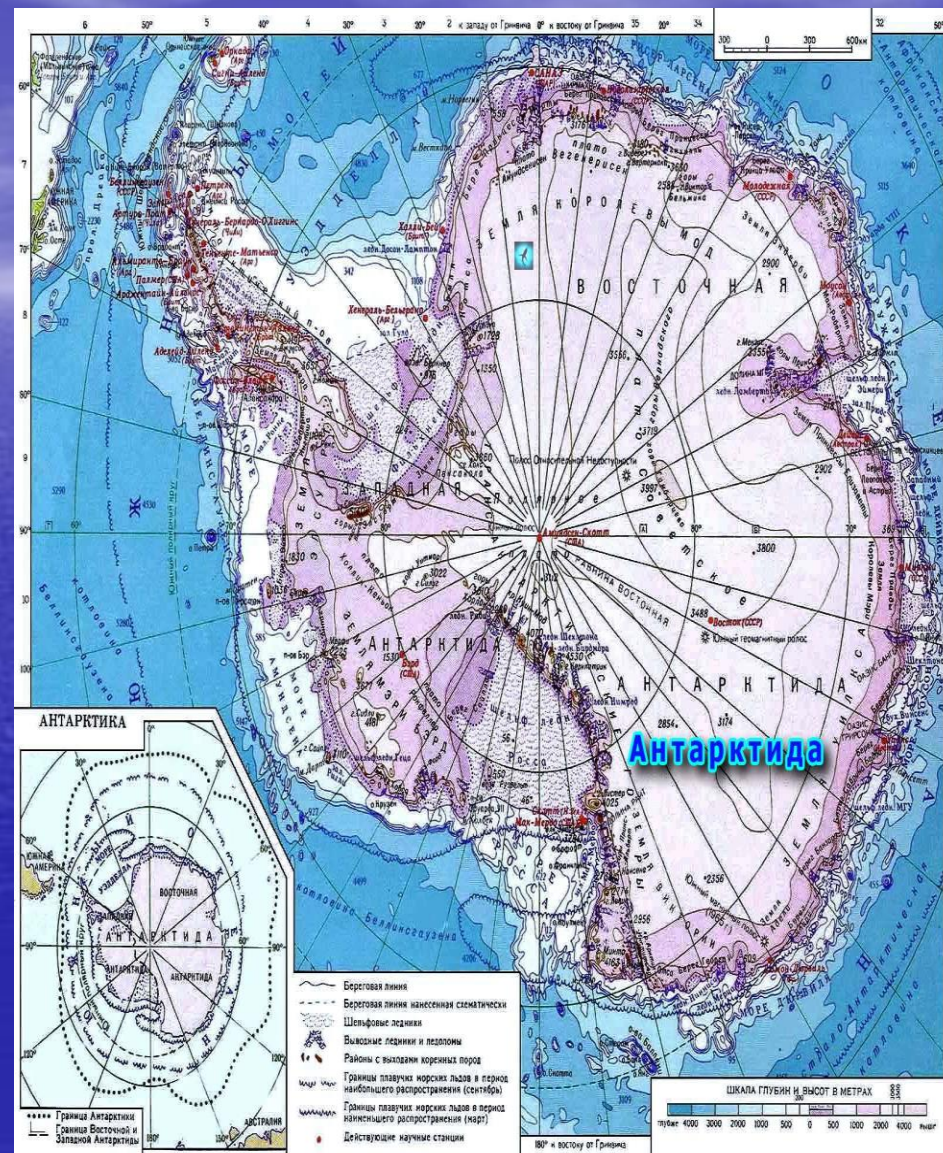
Antarktika tarkibiga muz bilan qoplangan juda katta Antarktida materigi va uni o'rab turgan janubiy qutbiy suvlar va unda sochilib yotgan orollar kiradi.

*Antarktikaning o'ziga xos tabiiy sharoiti juda katta quruqlik va suv havzasida hukmronidir. Antraktikada Antarktidadan tashqari arxipelaglar alohida orollarni: **Aleksandr 1 Yeri, Janubiy Shetland, Janubiy Orkney, Janubiy Sandvich, Janubiy Georgiya, Ballen** va boshqa orollarni o'z ichiga oladi.*

*Antarktida qirg‘oqlapini
Tinch, Atlantika va Hind
okeanlari suvlari yuvib
turadi. Okeanlar materik
qirg‘oqlarini o‘yib kirib
Uedell, Bellinsgauzen,
Amundsen, Ross,
Jamiyat, Kosmanavtlar
kabi dengizlarini hosil
qiladi.*

Maydoni **52 mln.km²** bo'lib, shundan materik maydoni **14 mln km²** ni tashkil qiladi.

Antarktida Janubiy yarim shardagi boshqa materikdan minglab kilometr uzoqda joylashgan. Uning yagona Antarktika yarim orolining chekka nuqtasidan Janubiy Amerikagacha bo'lgan eng yaqin masofa **1000 km** dan oshadi.

Materik muzligi va shelf
muzligi tog'ligidagi
quruqlik maydoni, orollar
bilan birga **14 mln km²** ga
teng. Buning taxminan
10%i shelf muzliklariga
to'g'ri keladi. Muz
bosmagan maydon
2500km² yoki materik
maydonining **0,2%** iga
teng.

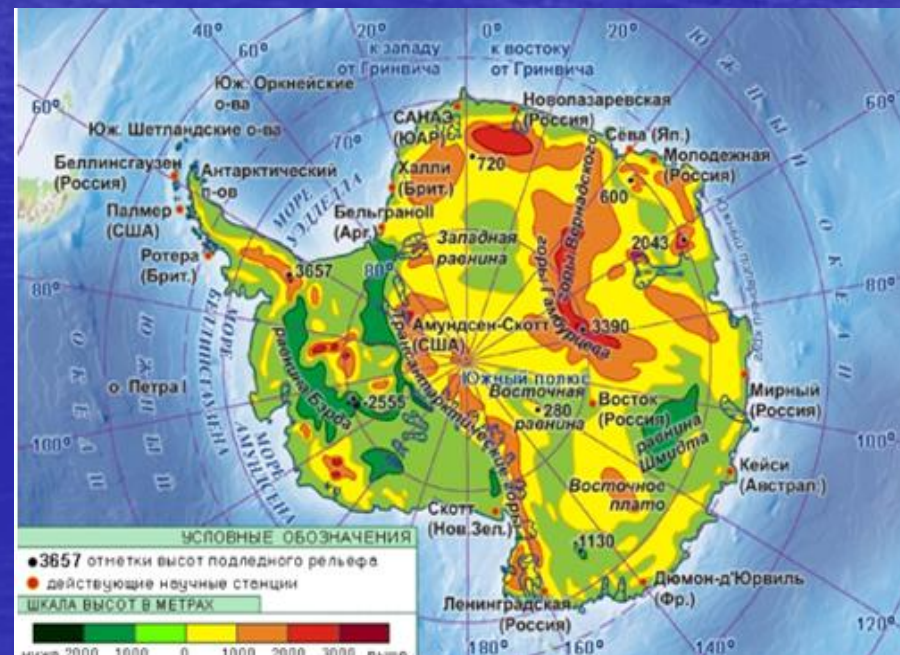
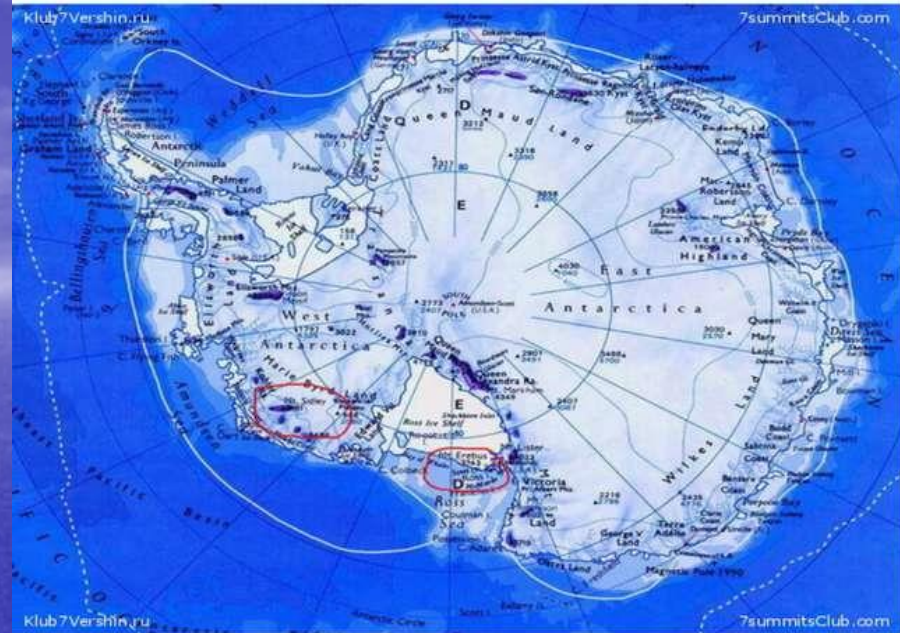

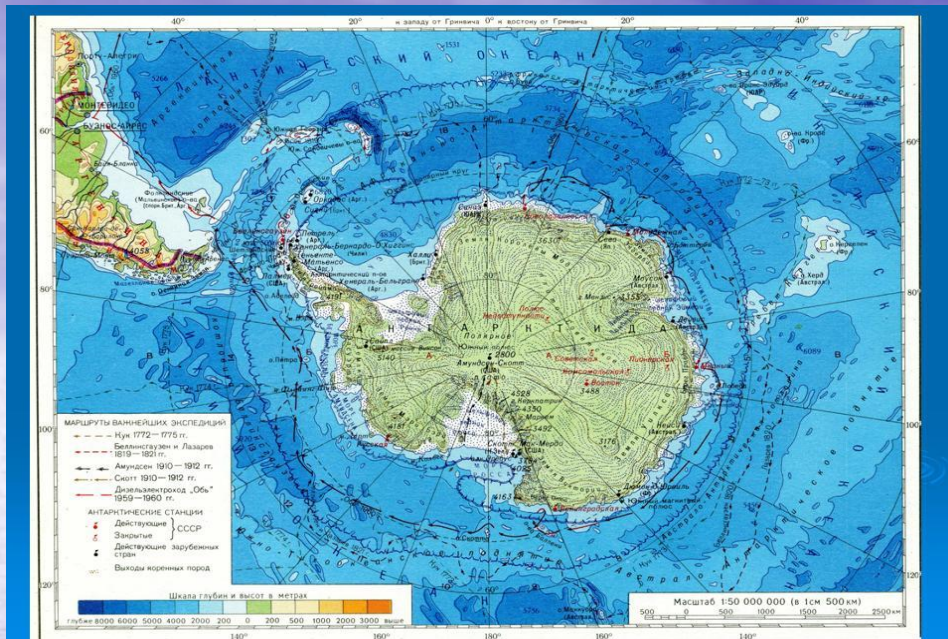

*Antarktidadagi muz qoplarning qalinligi oʻrta hisobda **1720 m**, ayrim hududlarda **4000 m** ni tashkil qiladi. Baʼzi maʼlumotlarga koʻra materik muzining umumiy hajmi **24 mln km²**, yaʼni Yerdagi hozirgi zamon muzliklarining **90%** ini tashkil etadi.*

Antraktika-And tog‘lari
geomorfologik tuzilishi jihatidan
J.Amerika And tog‘larining
davomi bo‘lib, bu tog‘ tizimi
Antarktika yarim oroli va unga
yaqin joylashgan Meri Berd yeri
orqali cho‘zilib Eduard VII
yarim orolida tugaydi. Bu tog‘
tizimining katta qismini materik
muzligi qoplagan, lekin
balandligi 3000- 4000 m dan
ortiq bo‘lgan eng baland
cho‘qqilar ustida muzlar
ko‘tarilib turadi, ularda yirik
tog‘ muzliklari mavjud.

Вулканы Антарктиды

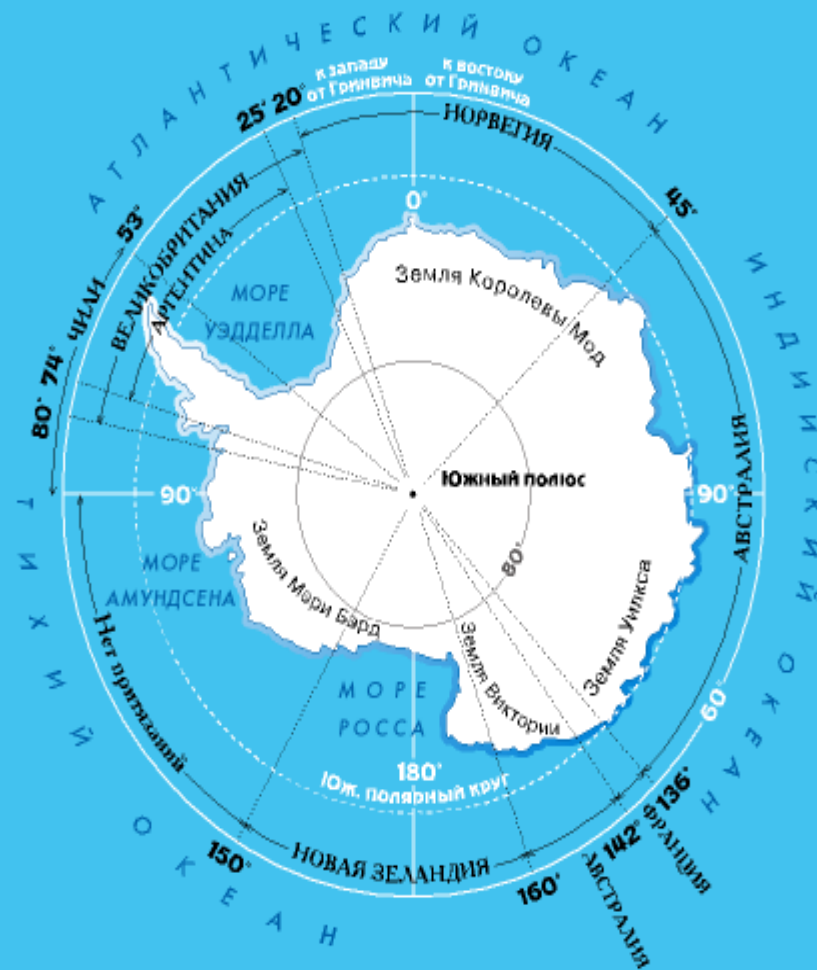

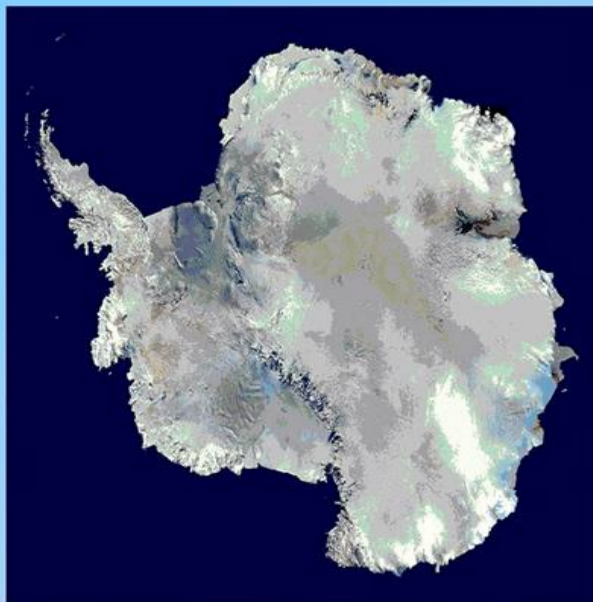

*Elsuert yerida tog‘lar
baland ko‘tariladi, bu
yerda Antarktidaning eng
baland cho‘qqisi - **Vinson
tog‘i (5140m)** joylashgan.
Antarktika And tog‘lari
Tinch okean suvlari ostida
Yangi Zelandiya suv
osti morzasi sifatida
davom etib, so‘ng
Yangi Zelandiya tog‘lari
bilan tutashadi.*

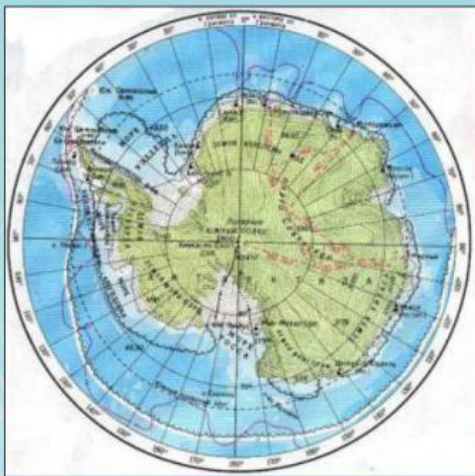
2. Materikning okean qismlari, kashf etilishi

Materik sayozligining tik yonbag'irlari shimolroqda joylashgan va chuqurligi **4000-5000 m** bo'lgan okean botiqlari bilan tutashgan. Okean botiqlarini bir-biridan suv osti tog' tizmalari va qirlari ajratib turadi.

Так
выглядит из
космоса
Антарктида
— самая
большая в
мире
холодная
пустыня.

Антарктида
Материк самый:

- ▶ Южный
- ▶ Холодный
- ▶ Высокий
- ▶ Дуют самые
сильные ветры
- ▶ Отсутствует
постоянное
население

- ▶ Во льдах Антарктиды содержится 80 % пресной
воды планеты
- ▶ Через Антарктиду проходят все меридианы
Земли

Eng yirik botiqlar Afrika -
Antarktika, Avstraliya -
Antarktika, Bellinsgauzen
botiqlaridir.

Bularni bir-biridan Afrika -
Antarktika tizmasi,
Avstraliya - Antarktika
qirlari, Janubiy Tinch
okean qirlari ajratib turadi.

Materik muzligining yoki shelf
parchalari (aysberglar)

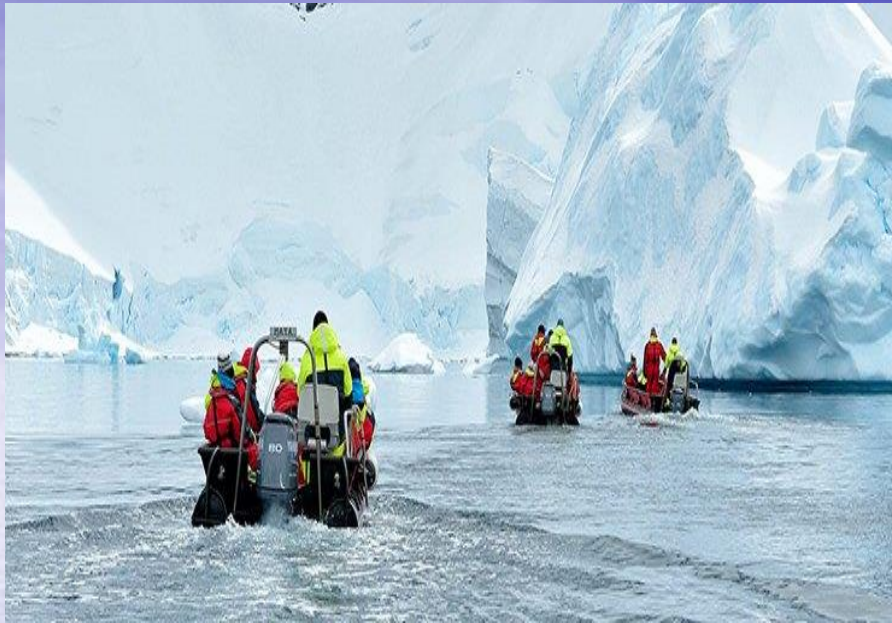
Antarktikada ikki tipda-

kursisimon, piramidasimon

bo'ladi. Kursisimon aysberglarning
maydoni juda katta, suv ustidan
ko'tarilib turgan qismining
balandligi nisbatan kam bo'ladi,
uzunligi o'nlab kilometr ga yetadi
(uzunligi 120-170 km ga yetadigan
aysberglar uchratilgan).

Piramidasimon aysberglarning
balandligi **400-500 m** gacha yetadi

Antarktidaning
mavjudligi haqida
geograf va
dengizchilar o‘rta
asrlarda taxmin
qilgan bo‘lsalar ham,
lekin u insoniyatga
boshqa materiklardan
keyin ma’lum
bo‘lgan.

Xalqaro dasturga muvofiq
1957 yilda boshlangan
tadqiqot ishlari ilmiy-tadqiqot
stansiyalari va punktlari
ishlarini, materik ichki
qismiga qilinadigan
ekspeditsiyalarni va ilmiy-
tadqiqot kemalarining okean
va dengizlardagi
ekspeditsiyalarini o'z ichiga
oladi.

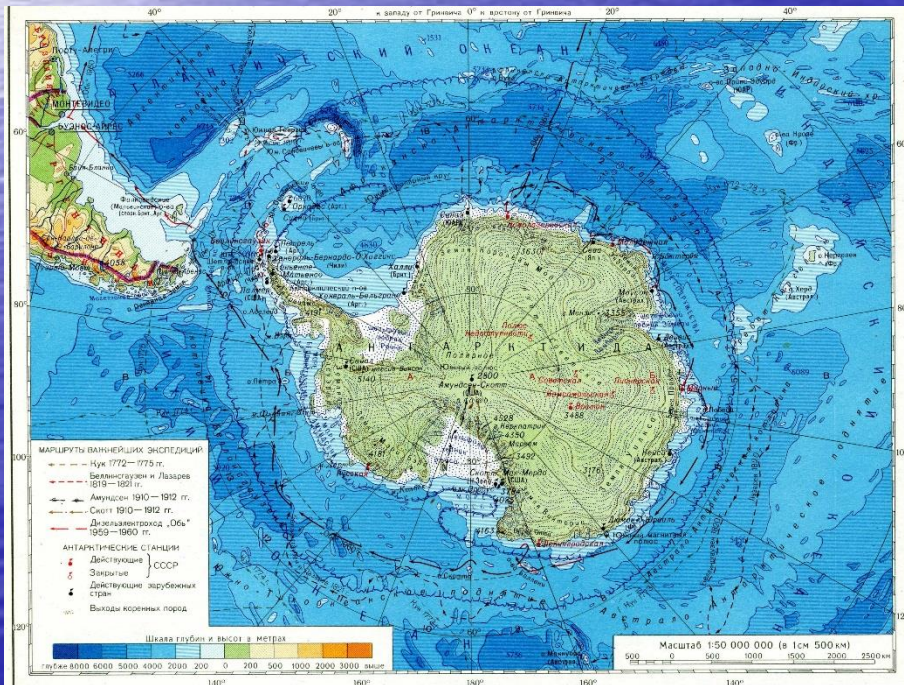

**Keyingi yillarda
Antarktika o'zining hal
etilmagan ilmiy
masalalari bilan ham
suv havzalarining juda
katta boyliklari bilan
ham turli mamlakatlar
tadqiqotchi hamda
dengizchilarning
diqqatini o'ziga tortadi.**

*O'rta asrlarda geograf sayyoh **J.Kuk** va uning boshchiligidagi ekspeditsiya dunyo aylana sayyohatida janubiy qutb doirasini ikki marta kesib o'tadi va materik to'g'risida o'z fikrlarini bildiradi.*

Фаддей Беллинсгаузен и Михаил Лазарев

Экспедиция («Восток», «Мирный») этих путешественников считается одной из самых важных в истории географических открытий:

- было открыто множество островов (о. Петра I и берег Александра I, три острова Маркиза де Траверсе)
- континент Антарктида

Antarktida qirg'oqlarini va
Antarktikaga tegishli ko'p
orollarni rus dengizchilari

F.Ch.Bellinsgauzen va
M.P.Lazarev boshchiligida
1819-1821 yillarda tashkil
etilgan maxsus ekspeditsiya
vaqtida 71° j.k. da materikni
birinchi bo'lib ko'radilar.

«Восток» и «Мирный» у берегов Антарктиды

1911-1912 yillarda
norvegiyalik qutb
tadqiqotchisi

R.Amundsen va ingliz
olimi **R.Skot** deyarli bir
vaqtda janubiy qutbga
yetib borishadi va uning
tabiiy sharoitini
o'rganadi.

Джеймс
Кук

Фаддей
Беллинсгаузен

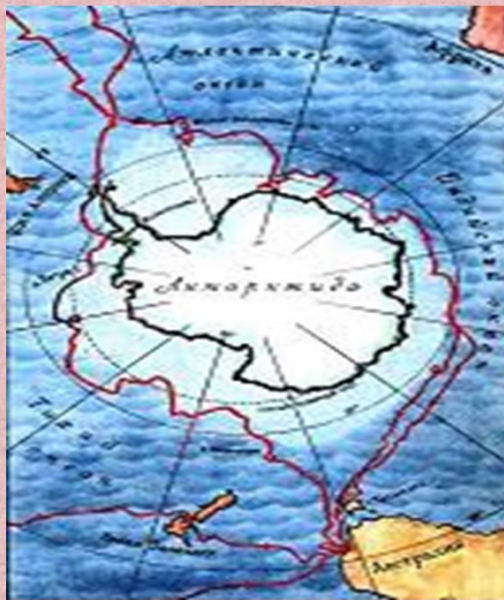
Михаил
Лазарев

Руал
Амундсен

Роберт
Скотт

Фаддей
Беллинсгаузен
и Михаил
Лазарев
помимо
немало
количества
островов
открыли целый
континент –
Антарктиду.

**Bundan keyin ham sirli
materikka qiziqish
kamaymadi, lekin
Antarktikasi muntazam
ravishda o'rganish
ikkinchi jahon urushidan
keyin boshlanadi va
hozirgi vaqtda ham
davom etmoqda.**

Открытие
Антарктиды

Беллинсгаузен Ф.Ф.

Лазарев М.П.

Русская экспедиция в
Антарктику в 1819-1821 гг.

Шлюпы Восток и Мирный

O'tgan asrning **1940-1950** yillarida bir qator davlatlar Antarktida materigida ilmiy-tekshirish stansiyalarini bunyod etishadi. **1957 yili 3-Xalqaro geofizika yiliga** tayyorgarlik va uni o'tkazish munosabati bilan tadqiqot ishlarining yagona xalqaro dasturi ishlab chiqiladi.